

نقش عوامل کالبدی در شکل‌گیری دلبستگی به مکان

سید محمدحسین آیت‌اللهی^۱، نادیه رحمتیان^۲*

۱- استادیار دانشکده هنر و معماری، دانشگاه یزد، hayatollahi@yazd.ac.ir
۲- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه یزد،
(نویسنده مسئول)، کرمان، بلوار جمهوری، ۲۰ متری همتی‌فر nadiarahmatian@gmail.com

چکیده

مکان تنها بخشی از فضا نیست، بلکه بستری برای خاطرات، رویدادها و تعاملات معنی‌دار زندگی افراد بوده است. علاوه بر تعاملاتی که در مکان بین انسان‌ها به وقوع می‌پیوندد، مخاطبین با خود مکان‌ها نیز روابط عاطفی را شکل می‌دهند و زمانی که این تعاملات بین انسان و مکان‌ها توسعه یابند معمولاً منجر به حسی از دلبستگی به آن مکان می‌شود، که تجربه‌ی آن برای هر شخص منحصر به فرد بوده است. امروزه مطالعات پیرامون دلبستگی به مکان، رو به افزایش‌اند، گرچه یکی از محدودیت‌های این تحقیقات، ارتباط بین ویژگی‌های فیزیکی مکان و دلبستگی مخاطبین است. این در حالیست که آگاهی از چگونگی تاثیر جنبه‌های فیزیکی مکان بر دلبستگی و حس مکان یکی از نیازهای اساسی معماران و طراحان است. با توجه به اهمیت حس دلبستگی به عنوان عاملی در ارزیابی تعاملات انسان- مکان و ایجاد فضاهای طراحی شده‌ی با کیفیت، این پژوهش تلاشی دارد که به بررسی بعد کالبدی دلبستگی به مکان بپردازد. بر این اساس مقاله‌ی حاضر با مرور متون و اسناد مرتبط در این حوزه، در ابتدا ضمن ارائه تعاریف دلبستگی به مکان، پیامدها و بررسی جنبه‌ی فیزیکی این حس به طبقه‌بندی و روشن‌سازی عوامل فیزیکی موثر بر تعاملات انسان- مکان می‌پردازد. در نهایت مدلی شامل این عوامل کالبدی و چگونگی تاثیرشان بر دلبستگی مکانی ارائه خواهد شد که می‌تواند چارچوبی برای مطالعات آتی در زمینه‌ی دلبستگی فیزیکی به مکان و راهگشای بازیابی هویت از دست رفته در مقیاس شهری و معماری باشد.

واژه‌های کلیدی: مکان، دلبستگی به مکان، عوامل فیزیکی، تعاملات

۱- مقدمه

علاقه‌ی روز افزون روان‌شناسان محیط به تعاملات عاطفی که افراد با مکان‌ها شکل می‌دهند، بخشی از موج بلند مطالعات مکان است که در دهه‌های اخیر از دیدگاه‌های مختلف جامعه‌شناسی، جغرافیای انسان‌گرا، طراحی شهری، فلسفه و غیره به آن پرداخته شده است. این امر نتیجه‌ی تهدیداتیست که دنیای مدرن با توجه به توسعه جوامع انسانی، تغییر شیوه زندگی و یکنواختی فضاها برای هویت مکان‌ها دارد. تعاملات بین انسان و مکان‌ها تحت عناوین مختلفی بکار گرفته شده‌اند؛ برخی حس مکان و دلبستگی به مکان را مفاهیمی یکسان و تعبیر حوزه‌های مختلف شمرده‌اند [1]، در حالی که دیگران حس مکان را شامل مفاهیم زیرمجموعه‌ای دلبستگی مکانی، هویت مکان و وابستگی مکانی تعریف